

УДК [94:27-876.2](449.1/43)“10/11”

А. І. Погребенник

ІНКВІЗИЦІЙНІ ГОНІННЯ Й РЕПРЕСІЇ У ЛАНГЕДОЦІ В XIII–XIV ст.

У статті автор розглядає репресивну діяльність Домініканського ордену та представників Ордену францисканських міноритів у Південній Франції в XIII – XIV ст. спрямовану проти єретичних рухів катарів, вальденсів, бегінів та бегардів. Використовуючи корпус тогочасних писемних джерел, в першу чергу, реєстри Інквізиції та протоколи допитів, автор аналізує ключові аспекти інквізиційного слідства та судового процесу, а також міри покарання для звинувачених у єресі. Окрема увага приділяється аналізу особливостей релігійного тла у регіоні Окситанії, в контексті висвітлення передумов появи Інквізиції.

Ключові слова: Лангедок, Домініканський орден, Орден францисканських міноритів, Бернар Гі, катари, вальденси, бегіни та бегарди

Кінець XII ст. ознаменувався послідовними етапами організації репресій і примусу при співпраці духовної та світської влади. Вже в 1179 р. на Латеранському Соборі, Александр III (1159-1181) закликав вірних Христу підняти зброю проти єретиків. Веронські Декреталії 1184 р. – угоди між папством та імператором Фрідріхом Барбаросою (1155-1190) – створили попередні юридичні підстави для примусу проти єретиків. Луцій III (1181-1185) і Фрідріх домовилися, що єретики повинні бути віддані в руки світської влади; єпископи повинні проводити особливу інспекцію своїх єпархій і регулярно вислуховувати доноси; світська влада повинна підтримувати і приводити у виконання церковні вирoki [28, с. 27]. Таким чином, виникли усі ментальні передумови, які зробили можливим не лише хрестовий похід в християнські землі, але й виникнення бюрократичної інституції Інквізиції.

В означеному контексті актуальність виділеної проблематики обумовлюється тим, що дослідження інквізиційних процесів у Південній Франції тісно пов'язане з діяльністю чернечих орденів домініканців та францисканців, створених Римською Курією з метою винищення єретичних рухів у регіоні. Саме репресивна діяльність інквізиційних трибуналів придушила масове поширення антикатолицької релігійної ідеології, підсумувавши остаточне ідеологічне та політичне підпорядкування Окситанії Римо-Католицькій Церкві та Королівству Франції.

Важливими джерелами для вивчення історії та діяльності Інквізиції у Лангедоці є, перш за все, твори інквізитора-домініканця Бернара Гі (1261-1331), який здійснював церковну інквізицію в Окситанії з 1307 по 1323 рр. [2; 6]. Він засудив більше 600 єретиків – як євреїв, так і катарів, вальденсів та бегінів. У цьому контексті на окрему увагу також заслуговують інквізиційні реєстри Жака Фурньє [7].

З іншого боку, окреслена проблематика в різних аспектах аналізується, характеризується й осмислюється в цілому ряді публікацій – наукових статей, концептуальних праць і т. п. Зокрема, питання виникнення й поширення єретичних рухів у своїх роботах досліджували В. Керов [18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26], Л. Карсавін [17], Е. Вернер [10], Е. Гутнова [13]. Так само концептуальністю і високим методологічним рівнем відзначені наукові студії західноєвропейських (французьких, англійських, німецьких) фахівців XX – початку XXI ст., серед яких варто виділити дослідницький доробок Г. Лі [28], А. Мейкока [30], Б. Байєра де Ріка [31], А. Піренна [35], М. Рокбера [36].

Латеранський Собор 1215 р., присвячений позбавленню прав династій Тренкавеля і Раймонда де Сен-Жілля у Лангедоці на користь Сімона де Монфора та його спадкоємців, фактично ознаменував новий напрям у житті Римської Церкви, а саме: створення двох перших жєбручих орденів, заснованих кастільцем Домініком де Гузманом (1170-1221) і тосканцем Франциском Ассізьким (1182-1226) [28, с. 5].

Необхідність ідеологічної боротьби з єресю альбігойців та вальденсів примусила Папу Гонорія III (1216-1227) затвердити Домініканський Орден 22 грудня 1216 р., а в 1222 р. і Орден Братів Міноритів (францисканців – А. П.). Невдовзі найпопулярнішим у населення стало “братство францисканців”. Як відомо, Св. Франциск Ассізький, син багатого купця, відмовився від усього майна і обрав бідне та смиренне життя проповідника, живучи на подаяння. Діяльність Св. Франциска, схвалена у 1210 р. Папою Інокентієм III, незважаючи на опозицію більш консервативно налаштованих кардиналів, від самого початку викликала багато нарікань, оскільки брати-францисканці жили “в миру”, тобто серед людей, вели жєбручий спосіб життя, збираючи серед людей милостиню (на відміну від інших орденських монахів, які мешкали в монастирях – А. П.) [27, с. 49].

Щойно з'явившись, рух францисканців здобув значну кількість прибічників і народне визнання. Миряни критикували прихильність вищого духовенства й настоятелів монастирів до показової пишноти та розкоші. Заклик повернутися до бідності, простоти і чистої духовності ранньої Церкви отримав широку підтримку народних мас. У францисканській конгрегації об'єднувалися як чоловіки, так і жінки: наприклад нічний орден “жєбручих кларис” заснувала Св. Клара з Асизи (1194-1253), палка прихильниця Франциска. За свідченнями сучасників, у Франциска під кінець життя з'явилися стігмати, – криваві рани на тих місцях, куди були забиті цвяхи Спасителю при розп'ятті. Св. Бонавентура, генерал Ордену з 1257 по 1274 рр., писав про це: “Він уподібнився Христові, розп'ятому не тілесними муками, а настроєм розуму і серця” [26, с. 71].

У 1215 р. спільнота, *fraternitas*, Франциска і його товаришів не була ще по-справжньому релігійним орденом, але поступово вона набувала ознак чернечого братства під юрисдикцією Святого Престолу і в

середині XIII ст. клерикалізувалась. Рух францисканців швидко розрісся і поширився за допомогою ентузіастів в Італії, Франції, Англії та Німеччині.

Засновником "Ордену проповідників" – "домініканців" або "чорних братів" був іспанець Св. Домінік де Гусман. Кожен брат домініканського ордену був покликаний проповідувати, тому їх і називали орденом братів-проповідників, так само, як францисканців називали братами-міноритами в сенсі, найбільшій і найсмирненнішій серед служителів Христових [30, с. 82]. Домініканське братство попервах мало мирну, а не войовничу мету. Його основним завданням була проповідь. Як і францисканці, домініканці були жєбручим орденом, а члени братства так само давали три обітницї – бідності, цноти та послуху. Своєю діяльністю братство зосередило на проповіді й боротьбі з єресями. На середину XIII ст. представники обидвох жєбручих орденів – францисканців і домініканців, – вже займали кафедри теології у більшості західноєвропейських університетів [34, с. 130]. Папство, якому безпосередньо підпорядковувалися ордени, здобуло, таким чином, нову дїєву зброю у боротьбі з єретиками.

На відміну від братів Франциска, кліриків або мирян, домініканці, згуртовані навколо Домініка на основі ідеологічної та теологічної боротьби, були спочатку організовані в релігійний орден з метою боротьби з єрессю, маючи повноваження від Папи і підтримку влади – місцевих єпископів і цивільної адміністрації.

З самого початку своєї діяльності молодий Домініканський Орден відточував теологічні аргументи своєї пастирської діяльності в університетах Парижа і Болонї. Створення Тулузького університету в 1229 р. відповідало необхідності теологічної та теоретичної підготовки молодих домініканців. Ініціатива Домініка привела до теологічних досліджень та організації Ордену й поліції численних проповідників, добре озброєних інтелектуально. У рік смерті святого Домініка, в 1221 р., Папа Гонорій заявив, що "брати ордену проповідників повністю присвячені євангелізації Словом Божим" [29, с. 149].

Проте ідеал життя в бідності, який Домінік прийняв і звів у ранг догми, не набував у братів-проповідників абсолютного і непримиренного характеру, як у вальденсів або францисканців. Франциск Ассїзький, навпаки, надавав перевагу цінності молитви і аскези перед теологічними аргументами, до яких він завжди мав певну пересторогу.

Францисканці також могли ставати проповідниками. Святий Франциск помер у 1226 р., а через кілька років перші монастирі міноритів почали з'являтися в Окситанії: в Арлі, Монпельє, Мірпуа, Тулузі, Лаворі, Кастрі, потім в Нарбонні, Агді, Безьє, Каркассонні. Теологи Паризького університету почали вступати до Ордену, остаточно його клерикалізувавши, – мирян витіснили в так званий "третій орден", але при цьому і підвищили його інтелектуальний рівень. Саме ці "нові філософи" францисканці, і особливо, вихідці з Лангедоку, стали ядром духовного опору від П'єра Дежана-Олею до Убертіна Казальського [27, с. 93]. До 1230 р. Домініканський Орден проводив кампанію проповідей з місць свого зародження: монастиря Пруїлль і монастиря Сен-Ромен в Тулузі [30, с. 106].

В цей час католицьке духовенство ставало провідною суспільною верствою з потужним економічним потенціалом, який забезпечувався відновленими імунітетами та привілеями Церкви, забороною на оподаткування кліру й сплатою десятини на користь Церкви. 1223 р. тулузький граф Раймонд VII змушений був підписати Статут для місцевої Інквізиції (домініканців – А. П.), який дозволяв арештувати і карати єретиків, позбавляти їх майна та житла [17, с. 74].

У листопаді 1229 р. в Тулузі відбувся помісний Собор, метою якого було затвердження заходів для винищення альбігойців. На ньому були присутні також покровителі єретиків – графи Раймонд VII і Роже Бернар. Цей зїзд, по суті, започаткував офіційну Інквізицію на Півдні Франції і став першим досвідом церковного трибуналу [28, с. 65]. В кожній парафії започатковувалася комісія у складі парафіяльного священика і двох або трьох виборних прихожан, які присягали в тому, що будуть ретельно розшукувати єретиків та їхніх однодумців. Здійснювалися й запобіжні заходи проти єресі. В усіх парафіях проводився перепис. Кожен юнак, який досягав чотирнадцятирічного віку, і дївчина – дванадцятирічного, повинні були присягати на вірність католицькій вірі та Церкві, повідомляти про єретиків і переслідувати їх. Кожен вірянин повинен був сповідуватися й причащатися тричі на рік: на Рїздво, Пасху і Трійцю; хто цього не дотримувався, той підозрювався у єресі. Мирянам вперше заборонялося мати вдома книги Старого і Нового Заповітів, за виключенням богослужбових книг і Псалтиря, складених лише латиною [28, с. 66].

Активна діяльність інституції Інквізиції у Європі, як відомо, розгорнулася у 1231 р. на германських землях Фрісландії, коли папство довірило знищення рейнських катарів-штедінгерів домініканцю Конраду Марбурзькому [29, с. 87]. У 1233 р. в Окситанії, *Inquisitio heretice pravitatis*, "Слідча діяльність у сфері єретичних ухилів", була офіційно створена Григорієм IX (1227-1241), а функції цієї установи були довірені домініканцям і францисканцям [11, с. 128].

Термін "інквізиція" означає розслідування. Процедура проводилася з суддею, обізнаним в кожній справі, допитувалися свідки, змушені під присягою говорити необхідні зізнання про себе та інших. Дана процедура була значно прогресивнішою порівняно з практикою звичаєвого права німецького походження, що складалася з судів Божих, доказів отриманих за допомогою розпеченого залїза і занурення у воду, а також у порівнянні з колективною істерією натовпу або солдатів та їхніми "судами Лічча", коли у вогонь кидали просто дисидентів, інакодумців. Проте вона давала менше гарантій обвинуваченому, ніж традиційна процедура римського права *accusatio*, за якою обвинувача карали, якщо він не міг довести своїх слів. Дві перші спроби папства надїслати особливих слідчих закінчилися схожим чином: місія домініканців Конрада Марбурзького в Німеччині та Робера ле Горба в Шампанї 1233 р. знаменувалася такими сценами жаху і насильства, що перший інквізитор був убитий, а другий позбавлений сану. У Окситанії, території звичаєвого права романського походження, справи пішли інакше [9, с. 115].

У квітні 1233 р. Григорій IX звернувся до місцевих прелатів та провінціалу домініканців у Тулузі з листами, в яких він надавав братам-проповідникам право вести слідство і вершити суд у справах ересі, а світська влада повинна була надавати їм усю можливу підтримку. В Тулузі домініканський єпископ Раймон дю Фога підтримав проповідників та їхні нові університети, і навіть заручився частковою підтримкою графа Раймонда VII, який, з метою особистої вигоди, через кілька років після підписання Паризького трактату, демонстрував певне завзяття у боротьбі з ерессю. Єпископ і граф розпочали процес проти сім'ї Ніор-Лаурак і організували полювання на еретиків у горах, що закінчилося арештом 19 досконалих, серед яких був Паган, колишній сеньор Лабесед [32, с. 412].

Першими інквізиторами були П'єр Сейя з Тулузи, один з перших товаришів Домініка, і Гійом Арнод, юрист з Монпельє. З'явився і третій домініканець – Арнод Катала з Альбі. Інквізиція розпочалася жахливими проявами – викопувалися трупи для спалення, вмираючу стару жінку, прив'язану до ліжка, кинули у вогонь [9, с. 115]. 15 жовтня 1235 р. тулузці, об'єднавшись і здобувши підтримку консулів, вигнали з міста усіх домініканців, починаючи з єпископа. Такі виступи проти ченців були майже всюди: в Нарбонні, Альбі та ін. Особливе значення для населення Півдня мала страта двох інквізиторів, домініканського і францисканського, разом з їхнім почтом в Авіньйонет у 1242 р. [9, с. 116].

Інквізиція прочисувала Прованс так ретельно, що кожен окситанець відчував себе підозрюваним. Інквізитори перетворили Церкву Добрих Християн в підпільну організацію, а їхня установа на той час розросталася і поступово реорганізовувалася. Вона набувала все більш бюрократичних та систематизованих рис, а її процедури ставали все більш налагодженими. Судові органи намагалися обґрунтувати усі свої дії та звинувачення, кодифікували кожну процедуру задовго до остаточної редакції посібника інквізитора Бернара Гі, написаного на поч. XIV ст., зробивши значний внесок у римське звичаєве право. Варто зазначити, що на поч. XIV ст. залишалось вже не так багато істинних катарів. Тому окситанська Інквізиція природним чином поступово припинила свою діяльність після останнього великого розслідування Жака Фурньє (1318-1325) [28, с. 54].

Мета слідчих дій була простою: виявити, шляхом зіставлення показів, усіх досконалих чоловіків і жінок підпілля, усіх служителів і пастирів дисидентської релігії. Реєстри допитів і свідчень таким чином ставали справжніми досьє, де були зібрані імена і назви місцевостей. Будь-який виявлений досконалий затримувався, а потім передавався до рук світської влади, тобто йшов на багаття, якщо відмовлявся зректись власних переконань. Якщо ж він зрікався, то покарання було меншим: його засуджували до ув'язнення на визначений термін або довічного ув'язнення. У випадку якщо обвинувачений зрікався і вирішував співпрацювати з Інквізицією, його звільняли, але він жив під озброєною охороною, як у випадку з Арнодом Прадо. Безумовно, переважна більшість досконалих не зреклася, таким чином Лангедок поступово втратив свою катарську Церкву. Окремі ж катари втекли до Ломбардії або Каталонії. Багаття було головним покаранням для heretic perfecti, досконалих чоловіків і жінок [9, с. 126].

Метою Інквізиції зовсім не було знищити усіх віруючих: насамперед для слідчих віруючі були основним джерелом показів свідків – головного механізму виявлення підпільних Добрих Людей. Покарання, яким піддавали віруючих, були м'якші: носіння хрестів з жовтої тканини, нашитих на одяг, штрафи. Однак у разі рецидиву, покарання були більш важкими: ув'язнення або навіть смертна кара, яка загалом застосовувалася лише до переконаних еретиків. Так, мати Арнода Сікре, який видав Белібаста, була спалена, а майно усієї родини конфісковано, хоча засуджена ніколи не була досконалою [9, с. 116].

Інквізиція, як слідча процедура, заснована на показах свідків, потребувала системи доносів. Її метою було вбити релігію через знищення її пастирів і руйнування зв'язків між віряними. Марно було пред'являти їй будь-які позови. Використовуючи ті ж методи, вона організувала посмертні процеси з метою ексгумації та спалення трупів [28, с. 62]. Вона була інструментом захисту та ідеологічної контратаки домінуючої релігійної влади, а не машиною для вбивства. Збереглася значна кількість реєстрів вироків Інквізиції, а також реєстрів допитів, і хоча сьогодні важко визначити статистичні дані за цими документами, зрозуміло те, що за майже 100 років своєї діяльності, з 1234 по 1325 рр. інквізиція проти еретиків-альбігойців знищила відносно незначну кількість людей. Проте її удари були точковими, що унеможливило здійснення помилок інквізиторами [29, с. 177].

Вибіркові репресії, загальний терор, система доносів були, до того ж, підтримані новою пастирською діяльністю Римської Церкви. Її брати-проповідники і мінорити повинні були замінити собою Добрих Людей, про яких тут ще довго пам'ятали. Починаючи з середини XIII ст., з падіння Монсеґюра (1244 р.), з останнього величезного масового багаття, на якому загинуло майже все, що залишалось від катарської Церкви, – в сенсі її організаційної ієрархії – в Окситанії вже не треба було застосовувати зброю. Інквізиція і жєбручі ордени без особливих зусиль могли подолати опозицію без пастирів, підтримувану звичайним благочестям селян у регіоні, де влада перейшла на інший бік [9, с. 129].

Вигнані з Тулузи і ледь не піддані самосуду в Альбі і Нарбонні, перші інквізитори, домініканці, підсилили і систематизували свої дії за підтримки францисканців. Перше велике слідство “зачистило” Лаураге, починаючи з 1240 р. Вже з 1237 р. брат Фер'є осів у Конес Мінервуа, звідки посилав до в'язниць Каркассонна віруючих еретиків. Однак його слідчий трибунал переміщувався, спочатку він діяв з Брама, потім з Сайссака. А коли його колеги в Лаураге були вбиті у травні 1242 р., а їхні архіви знищені, йому довелося прийти їм на зміну, і до кінця 1244 р. він терпляче готував ґрунт обширного розслідування Бернара де Ко і Жана де Сен-П'єр 1245-1246 рр [28, с. 94].

Під час цього грандіозного слідства в Лаураге, Бернар де Ко і Жан де Сен-П'єр допитували підозрюваних з Тулузи, Ажене і навіть Керсі. Реєстри брата Фер'є і Бернара де Ко, копії яких і навіть оригінали дійшли до нас, свідчать про перші процедури інквізиторських процесів, які поступово ставали все

більш витонченими і багатими на подробиці, аж до *Practica Inquisitionis* Бернара Гі. Покази записувалися невеликою групою писарів, у присутності свідків і власне членів трибуналу. Таким чином слідство неухильно розгорталося за свідомо встановленим порядком: ім'я та прихід, звідки походить той, хто дає покази; клятва казати всю правду про ересі, як про себе, так і про інших; питання: чи зустрічали Ви єретиків? яких? коли? де? з ким? Чи слухали Ви їхні проповіді? Чи поклонялися їм згідно з ритуалом *Melioramentum*? Чи ділили Ви з ними трапезу і їли хліб, благословенний ними? Чи Сиділи Ви з ними за одним столом? Чи брали участь в *Consolamentum*? І якщо так, то опишіть цей обряд. Чи супроводжували Ви єретика, чи намагалися його захистити, відвести в безпечне місце? Чи робили Ви йому підношення або давали їжу? [9, с. 152]

Варто підкреслити, що в Окситанії інквізиційні судові процеси на початку своєї діяльності відрізнялися від пізнішої іспанської інквізиції. Страти відбувалися рідко, оскільки віра альбігойців не передбачала мучеництва, а самі єретики добровільно приймали обряд відречення і покаяння на суді. Значно суворішим було ставлення інквізиторів до тих, хто вперто зберігав вірність ересі або лише під тортурами зізнався у ній. У першому випадку єретика спалювали на вогнищі, у другому – його очікувало пожиттєве ув'язнення в державній в'язниці з повною конфіскацією майна. Королівська влада була зняряддям виконання вироку і в якості винагороди отримувала значну частину майна засуджених [29, с. 122].

Інквізиція, якою керували єпископи, ставала прерогативою обраних з духовенства "найдостойніших" осіб. Ініціаторами цього нововведення були Папа Григорій IX (1227-1241) і домініканець Раймон де Пеньяфорте [9, с. 95]. Саме понтифік наказав впливовому й авторитетному Домініканському Ордену здійснювати судочинство над єретиками, фактично надавши "псам Господнім" функції офіційної інквізиції, з огляду на їхню успішну боротьбу з єретиками. Ці обов'язки закріплювала за домініканцями булла Григорія IX від 8 листопада 1235 р. [10, с. 76] Постійний трибунал у Лангедоці було започатковано 26 травня 1237 р. підписанням протоколу тулузького інквізиційного суду [29, с. 122]. Інквізиція очікувано принесла свої плоди. Наприкінці 30-х рр. XIII ст. ересь знову активізувалася, але вона вже не була потужним виразником соціальної опозиції. Хрестовий похід проти альбігойців та подальша діяльність інквізиції майже цілком знищили політичну та культурно-релігійну ідентичність населення Південної Франції. В середині XIII ст., особливо після смерті Раймонда VII, відбувався процес зміцнення адміністративних та політичних зв'язків Лангедока з Північною Францією, що характеризувалося ліквідацією в Окситанії усіх місцевих політичних та соціальних особливостей адміністративного устрою [32, с. 319].

Соціальну основу альбігойців наприкінці XIII ст. складали середні та незаможні верстви населення – дрібні ремісники та купці, міська біднота, які чинили пасивний опір Римо-Католицькій Церкві. Поодинокі єретики переховувалися у лісах або втікали від інквізиції до Ломбардії. В роки правління Філіпа III Смільового (1270-1285) особливо активізувалися переслідування єретиків. Під впливом репресій і суворого інквізиторського нагляду, відсутності постійних керівників та вчителів релігія альбігойців набуває фантастичних образів. "Досконалі" змінюють дуалізм на віру у трьох, а іноді – у шістьох богів, які на їхню думку "походили з пшеничного зерна". Як наслідок – альбігойське віровчення почало остаточно занепадати. Догматика ж вальденсів трималася на міцнішій теологічній основі, хоча й їхні ключові доктрини частково поєдналися із міфологічними уявленнями катарів [32, с. 396].

Підсумовуючи викладений матеріал, варто наголосити на окремих визначальних чинниках. У XIII-XIV ст., з огляду на існуючі духовно-світоглядні та соціальні реалії, суспільний протест у Франції набув релігійної форми у вигляді ересей та народно-єретичних рухів. Найбільш розвинутим та небезпечним для Церкви й світських феодалів виявився саме рух бегінів. Римо-Католицька Церква, яка захищала і освячувала своїм авторитетом феодалну верхівку соціуму, неодноразово ставала владним та економічним "подразником", проти якого відбувався виступ населення. З метою ліквідації загрози з боку єретичних сект для панування та авторитету Святого Престолу в ідеологічному житті середньовічного соціуму, Римська Курія створила бюрократичну інституцію інквізиції. Роль виконавців релігійних репресій взяла на себе чернечі ордени домініканців та францисканців. Інквізиція ліквідувала найбільші антикатолицькі осередки в Окситанії, завершивши повне ідеологічне та політичне підпорядкування регіону Римо-Католицькій Церкві та французькій короні.

Джерела та література

1. Адемар Шабаннский. Хроникон / Адемар Шабаннский – СПб.: Евразия; М.: Клио, 2015. – 384 с.
2. Bernardo Guidonis. *Practica Inquisitionis heretice pravitatis* / Bernardo Guidonis. – Paris: Alphonse Picard, 1886. – 390 p.
3. Bonacursus ex Haeretico Catholicus. *Vita Haereticorum quam patefecit Bonacursus, quondam Haereticus, nunc autem Catholicus* // Migne J.P. *Patrologia Latina*. Volumen MPL204. Ab Columna ad Culumnam 0775 – 0792D. – Режим доступу: http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/1190-1190,_Bonacursus_Catholicus,_Vita_Haereticorum,_MLT.pdf
4. Caesarius of Heisterbach: *Medieval Heresies* / Caesarius of Heisterbach // *The Internet Medieval Sourcebook of the Fordham University Center for Medieval Studies*. – Режим доступу: <http://www.fordham.edu/halsall/source/caesarius-heresies.html>
5. *Inventer l'heresie?: Discours polemiques et pouvoirs avant l'Inquisition* // *Collection du Centre d'etudes medievals de Nice – Nice: Diffusion, C.I.D.*, 1998. – 283 p.
6. *Le livre des sentences de l'inquisiteur Bernard Gui, 1308-1323*. – Paris, CNRS éd., 2002. – 2 vol. – 1801 p.
7. *Le Registre d'inquisition de Jacques Fournier, évêque de Pamiers (1318-1325)* / edite par Jean Duvernoy: 3 tomes – Paris, New York: Mouton Editeur, 1965. – 1340 p.
8. Болье М.-А. де. *Средневековая Франция* / Болье М.-А. де. – М.: Вече, 2009. – 384 с.
9. Бренон А. *Истинный образ катаризма* / Бренон А. – Режим доступу: <http://www.fatuma.net/text/annbrenon.pdf>
10. Вернер Э. *Идеология немецко-австрийского вальденства в XIV в.* // *Средние века*, 1964. – Вып. 25. – С. 113-127.
11. Гергей Е. *История папства* / Гергей Е. – М.: Республика, 1996. – 463 с.
12. Гуревич А. Я. *Популярное богословие и народная религиозность средних веков // Из истории культуры средних веков и Возрождения*. – М.: Наука, 1976. – С. 85-91.
13. Гутнова Е. В. *Крестыанство и ереси // Средние века*, 1975. – Вып. 38. – С. 28-38

14. Дюби Ж. История Франции. Средние века. От Гуго Капета до Жанны д'Арк. 987-1460 / Дюби Ж. – М.: Международные отношения, 1997. – 418 с.
15. Дюби Ж. Европа в средние века / Дюби Ж. – Смоленск: Полиграмма, 1994. – 320 с.
16. Дюби Ж. Средние века (987-1460) / Дюби Ж. – М.: Международные отношения, 2001. – 415 с.
17. Карсавин Л. П. Очерки средневековой религиозности // История ересей. – М.: АСТ; Хранитель, 2007. – С. 9-266
18. Керов В. Л. Из истории борьбы народных масс против католической церкви в эпоху феодализма / Керов В. Л. – М.: УДН, 1970. – 85 с.
19. Керов В. Л. Мыслитель-еретик Петр Иоанн Оливи // Вопросы истории, 1970. – № 6. – С. 208-210
20. Керов В. Л. Народное еретическое движение бегинов Юга Франции и Петр Иоанн Оливи // Французский ежегодник, 1968. – М.: Наука, 1970. – С. 5-33.
21. Керов В. Л. Оливи и папство // Европа в средние века: экономика, политика, культура. – М.: Наука, 1972. – С. 365-378.
22. Керов В. Л. Социальный состав вальденских общин Южной Франции и их отношение к феодальному строю и государству (конец XIII – начало XIV вв.) // Страны Средиземноморья в эпоху феодализма. – Горький: Из-во Горьковского государственного университета им. Н. И. Лобачевского, 1973. – Вып. 1. – С. 67-81.
23. Керов В. Л. Борьба папства и спиритуалов после Вьеннского собора // Вопросы истории феодализма. – М.: УДН, 1974. – Вып. 4. – С. 257-319.
24. Керов В. Л. Южнофранцузские вальденцы // Вопросы истории, 1974. – № 5. – С. 216-219.
25. Керов В. Л. Борьба народных масс против католической церкви во Франции в конце XIII – начале XIV в. (бегины и спиритуалы) / Керов В. Л. – М.: УДН, 1977. – 81 с.
26. Керов В. Л. Народные восстания и еретические движения во Франции в конце XIII – начале XIV века / Керов В. Л. – М.: Изд-во УДН, 1986. – 138 с.
27. Котляревский С. А. Францисканский орден и римская курия в XIII-XIV веках / Котляревский С. А. – М.: Скоропечатня А. А. Левенсона, 1901 – 389 с.
28. Ли Г. Ч. История инквизиции: в 3-х т. / Ли Г. Ч. – М.: Эксмо, 2007. – Т. 3. – 117 с.
29. Лозинский С. Г. История папства / Лозинский С. Г. – М.: Политиздат, 1986. – 382 с.
30. Мейкок А. История инквизиции / Мейкок А. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 386 с.
31. Моруа А. История Франции / Моруа А. – СПб.: Гуманитарная Академия, 2008. – 352 с.
32. Осокин Н. А. История альбигойцев и их времени: в 2-х т. / Осокин Н. А. – М.: АСТ, 2003. — Т. 1, 2. – 896 с.
33. Рик де Б. Б. Средние века и религиозные диссиденты: катары и бегины, XI-XIV ст. [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://krotov.info/history/14/3/rick.htm>
34. Тальберг Н. История Христианской Церкви: в 2-х ч. / Тальберг Н. – М.: Интербук, 1991. – Ч. 1-2. – 516 с.
35. Хегглунд Б. История теологии / Хегглунд Б. – СПб.: Светоч, 2001. – 370 с.
36. Pirenne H. A History of Europe (Routledge Revivals): From the Invasions to the XVI Century / Pirenne H. – London: Taylor and Francis e-Library, 2010. – 359 p.
37. Roquebert M. Histoire des Cathares. Hérésie, Croisade, Inquisition du XIe au XIVe siècle / Roquebert M. – Paris: Perrin, 1999. – 538 p.
38. Runciman S. A History of the Crusades: in 3 vol. / Runciman S. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – Vol. 3. – 542 p.
39. Runciman S. The Medieval Manichee: A Study of the Christian Dualist Heresy / Runciman S. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 218 p.
40. Wylie J. A. History of the Waldenses / Wylie J. A. – London; New York: TEACH Services, 2001. – 206 p.

Pohrebennyk A. I. Inquisitorial persecution and repressions in Languedoc in the XIII-XIV-th centuries

The article examines the Dominican and Franciscan Orders repressive activities against the Cathars, Waldenses, Beguines and Beghards heretical movements in South of France in the XIII-XIV-th centuries. Using the contemporary written sources, primarily the registers of the Inquisition and piercing interrogations, the author analyzes the key aspects of the inquisitorial investigation and trial, and punishment for accused of heresy. Special attention is paid to analysis of the characteristics of religious background in the region of Occitania in the context of research the preconditions Inquisition prerequisites. The end of the XII-th century, marked by successive stages of repression and coercion in collaboration religious and secular authorities. Already in 1179 at the Lateran Council, Alexander III (1159-1181) urged the faithful to Christ to take up arms against the heretics. Verona resolutions 1184 as the agreement between the Papacy and Emperor Frederick Barbarossa (1155-1190) have created a preliminary legal basis for enforcement against heretics. Lucius III (1181-1185) and Friedrich agreed that heretics should be put into the hands of secular power; bishops should conduct a special inspection of their dioceses and regularly hear denunciations; secular authorities should maintain and enforce sentences Church. Thus, having all mental conditions that made it possible not only in the Christian crusade ground, but also the emergence of bureaucratic institutions of the Inquisition.

Keywords: Languedoc Dominican Order, the Franciscan Order, Bernard Gui, Cathars, Waldensians, Beguines and Beghards

Погребенник А. И. Инквизиционные преследования и репрессии в Лангедоке в XIII-XIV вв.

В статье автор рассматривает репрессивную деятельность Доминиканского ордена и представителей Ордена францисканских миноритов в Южной Франции в XIII-XIV вв. направленную против еретических движений катаров, вальденсов, бегинов и бегардов. Используя корпус письменных источников того времени, в первую очередь, реестры Инквизиции и протоколы допросов, автор анализирует ключевые аспекты инквизиционного следствия и судебного процесса, а также меры наказания для обвиняемых в ереси. Особое внимание уделяется анализу особенностей религиозного фона в регионе Окситании, в контексте освещения предпосылок появления Инквизиции.

Ключевые слова: Лангедок, Доминиканский орден, Орден францисканских миноритов, Бернар Ги, катары, вальденсы, бегины и бегарды